

Мазуренок О. Ліквідність в диверсифікаційних процесах виробничих підприємств в умовах кризи [Електронний ресурс] / О. Мазуренок, Н. Синькевич // Соціально-економічні проблеми і держава. — 2012. — Вип. 2 (7). — С. 108-116. — Режим доступу до журн. : <http://sepd.tntu.edu.ua/images/stories/pdf/2012/12morvuk.pdf>.

УДК 338.45:338.33

JEL Classification: M11, O14, L25, H12

Оксана Мазуренок, Надія Синькевич

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя,
вул. Руська, 56, м. Тернопіль, 46001, Україна

e-mail: mazuorenokoxana@gmail.com

*аспірант, кафедра фінансів, обліку і контролю;
к.е.н., доц., кафедра фінансів, обліку і контролю*

ЛІКВІДНІСТЬ В ДИВЕРСИФІКАЦІЙНИХ ПРОЦЕСАХ ВИРОБНИЧИХ ПІДПРИЄМСТВ В УМОВАХ КРИЗИ

Анотація. Метою статті є визначення основних закономірностей при впровадженні диверсифікаційних рішень на машинобудівних підприємствах в умовах відсутності прибутку.

Відповідно, з точки зору мінімізації ризиків та забезпечення високого економічного потенціалу при реалізації диверсифікаційних проектів, пов'язаних із вдосконаленням виробничих процесів в умовах кризи, необхідне визначення основних факторів впливу та їх взаємозв'язків у системі диверсифікаційних рішень для вибору найбільш оптимальної стратегії диверсифікації

Основними завданнями дослідження є вирішення питання як саме оптимізувати виробництво в умовах кризи, підвищити його виживання і продуктивність. Для цього розглянуто основні характеристики процесу диверсифікації підприємства за відсутності прибутку. Результати проведеного дослідження полягають у теоретичному обґрунтуванні використання показників ліквідності при проведенні диверсифікаційних процесів на підприємствах виробничої сфери в кризових ситуаціях.

Ключові слова: диверсифікація, виробничий процес, активи, підприємство, оптимізація, ліквідність, криза, банкрутство.

Оксана Мазуренок, Надежда Синькевич

ЛИКВИДНОСТЬ В ДИВЕРСИФИКАЦИОННЫХ ПРОЦЕССАХ ПРОИЗВОДСТВЕННЫХ ПРЕДПРИЯТИЙ В УСЛОВИЯХ КРИЗИСА

Аннотация. Целью статьи является определение основных закономерностей при внедрении диверсификационных решений на машиностроительных предприятиях в условиях отсутствия прибыли.

Соответственно с точки зрения минимизации рисков и обеспечения высокого экономического потенциала при реализации диверсификационных проектов, связанных с совершенствованием производственных процессов в условиях кризиса, необходимо определение основных факторов влияния и их взаимосвязей в системе диверсификационных решений для выбора наиболее оптимальной стратегии диверсификации

Mazurenok, O., Synkevych, N. (2012). Liquidity in diversification processes of industrial enterprises under crisis conditions [Likvidnist' v dyversyfikatsiynykh protsesakh vyrobnychyykh pidpryemstv v umovakh kryzy]. *Sotsial'no-ekonomichni problemy i derzhava - Socio-Economic Problems and the State* [online]. 7 (2), p. 108-116. [Accessed December 2012]. Available from: < <http://sepd.tntu.edu.ua/images/stories/pdf/2012/12morvuk.pdf> >.

Основними задачами дослідження є рішення питання як саме оптимізувати виробництво в умовах кризи, підвищити його виживання і продуктивність. Для цього розглянуті основні характеристики процесу диверсифікації підприємства при відсутності прибутку. Результати проведеного дослідження заключаються в теоретичному обґрунтуванні використання показників ліквідності при проведенні диверсифікаційних процесів на підприємствах виробничої сфери в кризових ситуаціях.

Ключові слова. диверсифікація, виробничий процес, активи, підприємство, оптимізація, ліквідність, криза, банкрутство.

Oksana Mazurenok, Nadiya Synkevych

Ternopil Ivan Puluj National Technical University,

Ruska str., 56, Ternopil, 46001, Ukraine

e-mail: mazyrenokoxana@gmail.com

Postgraduate student, Department of Finance, Accounting and Control;

Ph.D., Assoc. Prof., Department of Finance, Accounting and Control

LIQUIDITY IN DIVERSIFICATION PROCESSES OF INDUSTRIAL ENTERPRISES UNDER CRISIS CONDITIONS

Abstract. *The aim of the article is to identify the main patterns of diversification in finding the solutions at some mechanical engineering enterprises under profit lack conditions.*

Accordingly for the risks minimization and providing the high economic potential while realizing some diversification projects aimed at production processes improvement under crisis conditions it's necessary to determine the basic influencing factors and their interconnections in the system of diversification decisions concerning the choice of the most optimum diversification strategy.

The main objectives of the study are to solve the problem of production optimization under crisis condition, to increase its survival and efficiency. The general characteristics of the non-profit making enterprise diversification process are considered. The research resulted in the theoretical justification of the liquidity indices within diversification processes at the manufacturing sector enterprises under crisis conditions.

Keywords: *diversification; manufacturing process; assets; business; optimization; liquidity crisis; bankruptcy.*

Постановка проблеми. Одним із завдань диверсифікації є зниження ризиків інвестицій, наприклад у виробничі активи, не знижуючи загальної дохідності підприємства. Найбільший ефект від диверсифікації можна отримати в результаті інвестування коштів у різні сегменти виробництва, якщо мова йде про виробниче підприємство. При цьому падіння вартості одних активів компенсуються зростанням вартості інших, з одночасним перерозподілом ризиків. Важливим фактором успішності диверсифікації є чітке визначення інвестиційних напрямків, а основною проблемою проведення диверсифікації виробництва є мінімізація ризиків при інвестуванні. Тобто існує проблема оптимальності диверсифікаційних рішень на кризових підприємствах в умовах близьких до їх банкрутства.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. В економічній науці дослідженню проблем диверсифікації присвячено багато праць вітчизняних та зарубіжних учених. Основні напрямки аналізу диверсифікаційних процесів є предметом наукових пошуків Б. М. Андрушківа, І. Ансоффа, Г. Азоева, В. Дерези, Г. Кіндрацької, М. Корінько, Н. Маслак, А. Наливайко, М. Паск'є, І. Скворцова та ін. У їхніх працях розкрито суть диверсифікації, її місце в економіці України; виділено основні класифікаційні ознаки та методики реалізації.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. На сьогоднішній день виділені основні напрямки дослідження диверсифікаційних процесів, визначені їх основні класифікаційні ознаки та методики реалізації. Більшість дослідників велику увагу приділяють формулюванню пріоритетних напрямків диверсифікаційних процесів в залежності від тих чи інших негативних тенденцій, притаманних підприємствам. Найбільш складним в процесі планування та реалізації диверсифікаційних проектів є об'єктивне врахування різного роду факторів зовнішнього і внутрішнього середовища. Зважаючи на це, існує значна проблема оптимізації проектних рішень щодо диверсифікації діяльності машинобудівних підприємств і зокрема їх виробничих процесів.

Мета статті. Метою даної роботи є визначення основних закономірностей при впровадженні диверсифікаційних рішень на машинобудівних підприємствах в умовах відсутності прибутку.

Виклад основного матеріалу. Відомо, що диверсифікація виробництва - одна з найскладніших форм розвитку концентрації. Вона означає одночасний розвиток не пов'язаних один з одним видів виробництв, розширення номенклатури та асортименту виробленої продукції в рамках однієї компанії, концерну, підприємства, фірми [5]. Оцінка економічної і суспільної ефективності диверсифікації діяльності кожного машинобудівного підприємства залежить від економічної і суспільно-політичної системи, в якій воно функціонує. Поняття "витрати використаних засобів" набуває цілком відмінне значення залежно від того, чи підприємство бере на себе (частково або повністю) відповідальність за зовнішні ефекти (*externalities, spill-over cost*), а також чи несе витрати, пов'язані із виключенням цих ефектів. Тому економічна рентабельність окремого підприємства виступає добрим індикатором глобальної рентабельності лише тоді, коли підприємства включають до калькуляції внутрішньої рентабельності усі витрати і користі, пов'язані із зовнішніми ефектами, позитивними або негативними, які виникають з їх операцій [3]. В класичному підході для виходу із нестабільності в галузі машинобудування необхідно застосовувати ефективні механізми господарювання (макроекономічні та мікроекономічні).

Якщо аналізувати типові машинобудівні підприємства Західного регіону України, серед яких ПАТ "Ільницький завод механічного зварювального устаткування", ПАТ "Городоцький механічний завод", ПАТ "Красилівський машинобудівний завод", ПАТ "Стрийський завод ковальсько-пресового обладнання", ПАТ "Хмельницький механічний завод", ПАТ "Галицький механічний завод" та ПАТ "Дрогобицький завод автомобільних кранів", можна однозначно стверджувати про наявність на більшості з них кризової ситуації, пов'язаної із відсутністю прибутку та нестачею коштів на проведення диверсифікаційних заходів. Провівши аналіз зміни усереднених показників абсолютної ліквідності, накопичення та оновлення основних засобів для даних підприємств (рис.1-3) можна стверджувати, що при наявності кризової ситуації на досліджуваних підприємствах існує досить складна для вирішення проблема виходу із неї, а саме, для проведення диверсифікаційних заходів, чи інших, пов'язаних із антикризовими кроками, не існує коштів, а усереднений показник абсолютної ліквідності свідчить про неможливість отримання кредитних коштів. Апроксимація досліджуваних значень говорить про негативні перспективи подальших змін.

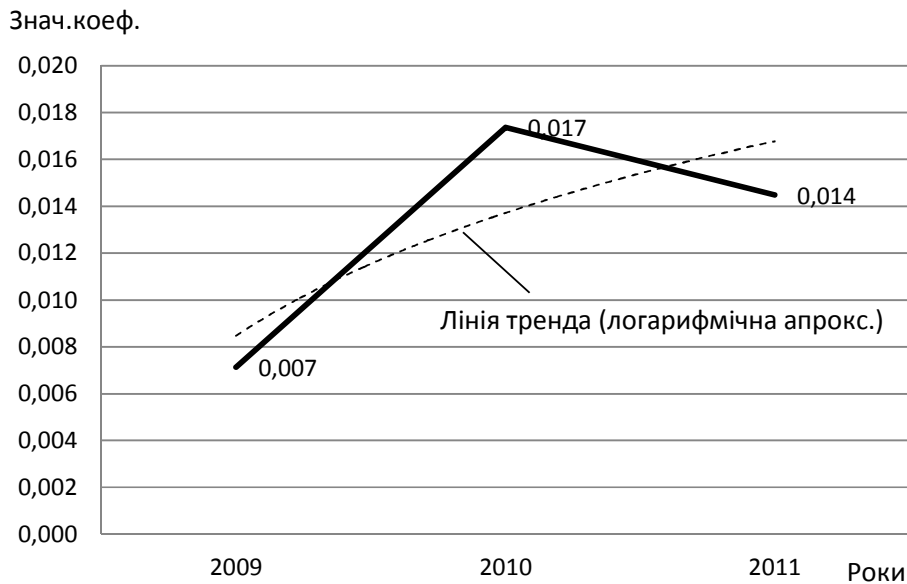

Рис. 1. Динаміка зміни усередненого показника абсолютної ліквідності досліджуваних машинобудівних підприємств Західного регіону України

При цьому ступінь оновлення основних засобів досліджуваних машинобудівних підприємств Західного регіону України є на дуже низькому рівні (рис. 2). Вирішення даної проблеми є складним завданням, зважаючи на низьку мобільність запасів підприємств, про що свідчить аналіз їх структури (рис. 3) та значення коефіцієнта накопичення більше одиниці. Одним із заходів для можливості проведення диверсифікації, направленої на вихід підприємства з кризи є реалізація частини його майна. При цьому в процесі майбутніх інвестицій ліквідність активів не повинна знижуватись, а навпаки збільшуватись для покращення кредитоспроможності підприємства та запобігання його банкрутства.

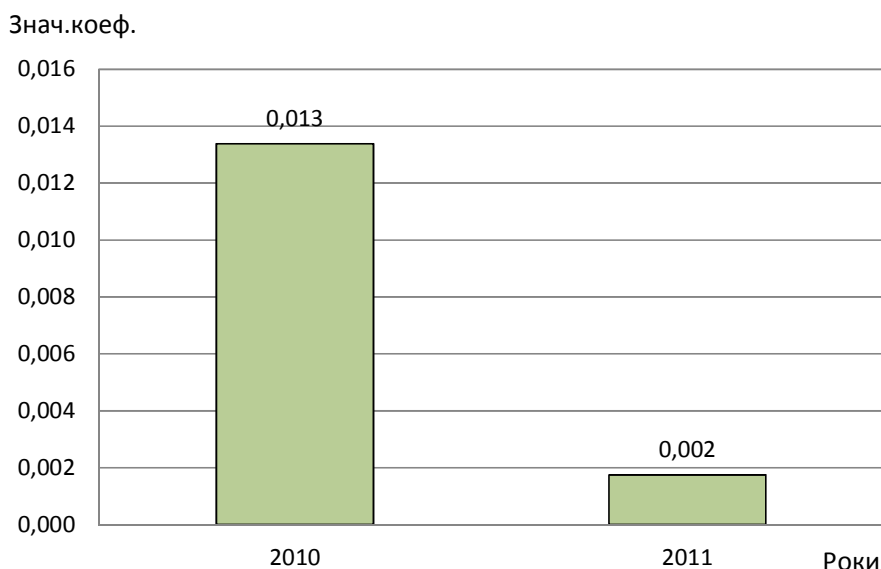

Рис.2. Динаміка зміни усередненого показника оновлення основних засобів досліджуваних машинобудівних підприємств Західного регіону України

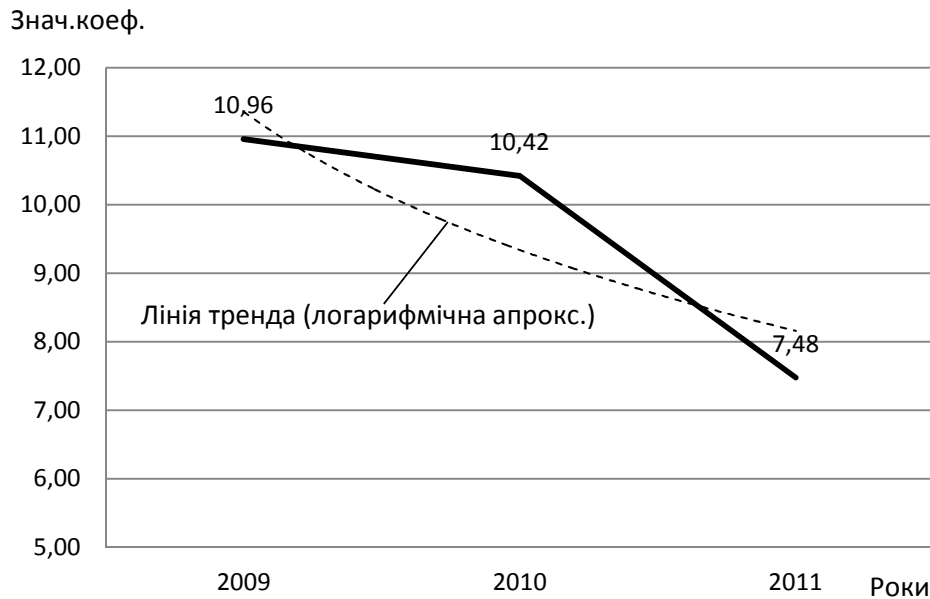

Рис. 3. Динаміка зміни усередненого показника накопичення досліджуваних машинобудівних підприємств Західного регіону України

Для того, щоб вивести підприємства з кризи на рівні держави реалізуються макроекономічні механізми, на рівні підприємства – мікроекономічні. Одним із підходів до цього є антикризове управління, яке являє собою сукупність форм і методів реалізації антикризових процедур відносно конкретного підприємства. Воно здатне пом'якшувати кризи, а також утримувати функціонування підприємства в режимі виживання в даний період і виводити його з кризового стану з мінімальними втратами. Механізм антикризового управління підприємством складається з наступних основних елементів [6]:

- діагностика фінансового стану;
- оцінка бізнесу підприємства;
- антикризовий маркетинг;
- антикризовий організаційно-виробничий менеджмент;
- антикризове управління персоналом;
- антикризовий фінансовий менеджмент;
- інноваційний менеджмент, інвестиційна підтримка;
- антикризова інвестиційна політика;
- антикризове бізнес-планування.

Для вирішення основних питань антикризової інвестиційної політики необхідно впровадження певних диверсифікаційних рішень пов'язаних, наприклад, із виробничими процесами та чітке з'ясування усіх факторів, які мають той чи інший вплив на кінцевий результат антикризових заходів. Також усі рішення, що приймаються повинні відповідати принципу оптимальності. В процесі пошуку оптимальних рішень тієї чи іншої проблеми завжди присутній процес надання будь-чому найвигідніших характеристик, співвідношень (наприклад, оптимізація виробничих процесів і виробництва). При цьому важливими є критерії, за якими проводиться оптимізація певного об'єкту.

Характерною рисою машинобудівних підприємств є постійне вдосконалення виробничої діяльності з метою виходу на нові види продукції, що володіє високою конкурентоспроможністю, а також з метою подолання наявних у підприємства кризових явищ. При цьому відбувається перерозподіл наявних у підприємства активів, що зумовлює зміну його економічного потенціалу та фінансової ваги на ринку.

В більшості випадків кожен із диверсифікаційних проектів супроводжується певною величиною інвестицій, які можуть бути вкладені в оновлення чи запровадження нових видів

управління, нових технологій, нових принципів роботи з персоналом, нового обладнання тощо, в залежності від виду диверсифікаційних процесів, які плануються запровадити.

Що стосується машинобудівних підприємств або підприємств, на яких присутні в тому чи іншому вигляді виробничі процеси, доцільним є пріоритетний розгляд їх оновлення, так як в від основних характеристик виробничих процесів на даних підприємствах залежать їх організаційна структура, забезпеченість персоналом і ін. Визначальним є технологічний процес виготовлення продукції, який є основним і відносно нього будуються усі периферійні об'єкти в тому числі і організаційно-виробничі. Отже, можна стверджувати, що найважливішим напрямком дослідження майбутньої ефективності диверсифікації машинобудівних підприємств є визначення певного (інтегрального) показника, з врахуванням основних характеристик виробничого процесу.

Дослідження сучасного стану машинобудівного комплексу України показало, що більшість малих та середніх підприємств, а частково і великі в тій чи іншій мірі знаходяться у кризовій ситуації. Також потрібно зауважити, що тільки до 21,8 % підприємств проводять диверсифікацію своєї діяльності, маючи позитивну тенденцію до збільшення прибутку. Здебільшого диверсифікація діяльності характерна для підприємств, в яких або назрівають, або в тій чи іншій мірі присутні кризові явища. В свою чергу для підприємств, що опиняються у кризовій ситуації основним завданням, поряд із отриманням прибутку (зменшенням збитку), є і завдання уникнути банкрутства. Це означає, що кожний інноваційний захід, кожен диверсифікаційний крок необхідно чітко узгоджувати із загрозою повного банкрутства підприємства. В свою чергу забезпечення уникнення банкрутства при впровадженні диверсифікаційних процесів є точне визначення можливості повернення вкладених коштів. І чим вища ймовірність такого повернення, тим менший ризик диверсифікаційних процесів, що плануються до реалізації на кризових машинобудівних підприємства.

При диверсифікації виробничих процесів підприємство неодмінно стикається із стандартною структурою реорганізації виробництва. Одним із етапів такої структурної реформації є процес підготовки виробництва, який полягає в поєднанні вироблення науково-технічної інформації з її перетворенням на матеріальний об'єкт. Тобто в результаті проведення диверсифікаційних заходів необхідно враховувати як існуючі на підприємстві технологічні процеси виготовлення продукції, так і нові, які необхідно впровадити. При цьому інвестування коштів відбувається як у технології так і в обладнання та інші об'єкти (рис. 4).

За дослідженнями диверсифікаційних процесів О. О. Цогла відзначає [4], що основними проблемами, що стримують розвиток повноцінної диверсифікаційно-інноваційної діяльності, є:

- непогодженість законодавчих актів;
- відсутність взаємозв'язку між грошово-кредитною, бюджетно-фінансовою політикою і політикою економічного росту;
- відсутність тісних зв'язків між наукою і виробництвом;
- недосконалість системи права інтелектуальної власності;
- відсутність фінансування, засобів у замовників, попиту на продукцію, належного кадрового потенціалу;
- труднощі з сировиною і матеріалами;
- високий економічний ризик;
- нестача інформації стосовно нових технологій та ринків збуту;
- ризик банкрутства.

При цьому в умовах кризи саме ризик банкрутства є пріоритетним при проведенні диверсифікаційних змін.

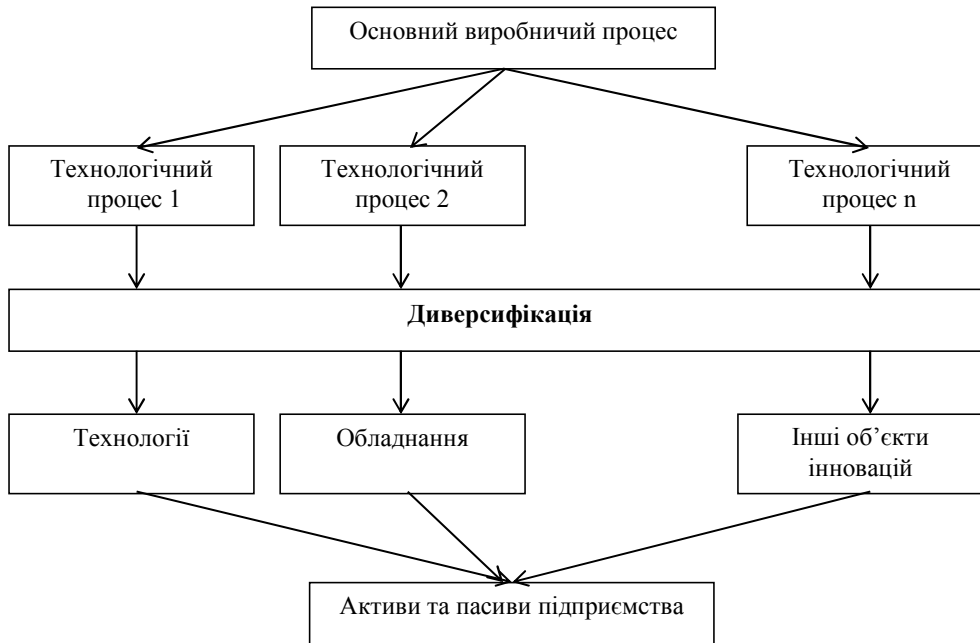

Рис. 4. Узагальнена схема диверсифікації виробничого процесу

Пошук стратегії диверсифікації є найважливішим з точки зору визначення напрямку реструктуризації наявного потенціалу [2]. Важливим при цьому є врахування основних внутрішніх та зовнішніх факторів, що впливають на кінцевий результат диверсифікаційних рішень. Проаналізуємо основні пріоритети визначення ефективності диверсифікації виробничих процесів на машинобудівних підприємствах в умовах прибуткової та неприбуткової діяльності (рис. 5).

Рис. 5. Визначення пріоритетних критеріїв відбору диверсифікаційних рішень (для виходу підприємства з кризи)

У випадку проведення диверсифікаційних заходів на машинобудівних підприємствах в умовах кризи існує висока ймовірність його ліквідації внаслідок банкрутства і тому одним із найважливіших показників фінансового стану такого підприємства є ліквідність. Відповідно, можна ввести нове поняття: ліквідність диверсифікаційних інвестицій – тобто ліквідність інвестицій, що вкладаються в диверсифікаційні рішення, переважно, на кризових підприємствах. Отже, в процесі впровадження диверсифікаційних рішень на кризових підприємствах необхідно враховувати як показники ефективності так і показники ліквідності, і якщо бути більш точними то показники ліквідності диверсифікаційних інвестицій.

Якщо звернутись до поняття ліквідності, можна сказати, що даний критерій розглядається у більшості випадків у короткостроковій перспективі, звичайно, що це також є перевагою для кризового підприємства, для покращення стану якого необхідні чіткі здебільшого короткострокові антикризові проекти для швидкого оздоровлення фінансового стану.

Процес реалізації диверсифікації має об'єднувати процеси аналізування та опрацювання інформації щодо змін внутрішнього і зовнішнього середовищ, оцінку, мотивацію та контроль за впровадженням диверсифікаційних заходів.

Для ефективної реалізації процесу диверсифікації на підприємстві в умовах кризи необхідно:

- провести реструктуризацію боргових зобов'язань;
- вивести зі складу підприємства витратні об'єкти;
- продати нерентабельне виробництво і об'єкти невиробничої сфери;
- продати короткострокові фінансові вкладення;
- здійснити заходи по зниженню комерційних втрат;
- визначити ключові фактори, які слугують причиною появи нерентабельної продукції

та запровадити механізми щодо їх усунення.

Також в кризовій ситуації, при впровадженні нових підходів по виведенню підприємства з кризи, в якості яких також нерідко використовуються диверсифікаційні рішення, важливим є забезпечення мінімального ризику щодо повного банкрутства даного підприємства.

Першочерговою метою диверсифікації є не лише усунення наслідків, а попередження виникнення проблем різноманітного походження, оскільки машинобудівні підприємства мають функціонувати ефективно на даний, конкретний момент часу.

Висновки та пропозиції. В процесі проведення диверсифікаційних процесів на підприємствах виробничої галузі при відсутності прибутку основними характерними індикаторами є фінансова залежність та ліквідність майбутніх активів підприємства. В якості додаткових індикаторів можна використати такі фінансові показники як коефіцієнти використання, надходження, оборотності капіталу, конкурентного середовища, покриття збитку. В кінцевому результаті необхідно забезпечити допустиму рентабельність інвестицій, а одним із засобів для можливості проведення диверсифікаційних заходів направлених на вихід підприємства з кризи є реалізація частини його майна. При цьому в процесі майбутніх інвестицій ліквідність активів не повинна знижуватись, а навпаки збільшуватись для покращення кредитоспроможності підприємства та запобігання його банкрутства.

Використана література.

1. Гриньова В. М., Салун М. М. Організація виробництва: Навч. посіб. / В. М. Гриньова, М. М. Салун; Харк. нац. екон. ун-т. — Х.: ВД «ІНЖЕК», 2005. — 550 с.
2. Діхтяр О. С., Лозовський О. М., Панько В. В. Диверсифікація діяльності як один з інструментів антикризової стратегії розвитку сучасного підприємства [Електронний ресурс] / Діхтяр О. С. – Режим доступу: http://www.rusnauka.com/1_KAND_2010/Economics/10_57620.doc.htm.
3. Мних О. Б., Дядько Я., Давидович І. М. Диверсифікація діяльності машинобудівних підприємств при загостренні соціально-фінансової кризи: вітчизняний і зарубіжний досвід. - Вісник Хмельницького національного університету 2009. - № 5, Т. 3. С. 262-266.

4. Цогла О. О. Диверсифікація діяльності як спосіб активізації інноваційного розвитку підприємства в кризовий період / О. О. Цогла // Вісник Національного університету "Львівська політехніка". Менеджмент та підприємництво в Україні: етапи становлення і проблеми розвитку. — 2011. — № 714, С. 431-436.
5. Экономика предприятия: Учебник. / Под ред. проф. Н. А. Сафронова. — М.: «ЮРИСТЪ», 1998. — 584 с.
6. Яров О. Ю. Забезпечення конкурентоспроможності підприємств машинобудування в умовах світової фінансової кризи / О. Ю. Яров // Тези доп. II Всеукр. наук.-практ. конф. «Управління у сферах фінансів, оподаткування, страхування і кредиту», Л.: Вид-во Нац. ун-т «Львів. політехніка», 2009. — С. 280-283.

REFERENCES:

1. Hryn'ova V. M., Salun M. M. Organization of production [*Orhanizatsiya vyrobnytstva*]. Kharkiv, INZHEK Publ., 2005, p. 550.
2. Dikhtyar O. S., Lozovs'kyu O. M., Pan'ko V. V. Diversification activities as a tool of anti-crisis strategy of modern enterprise [*Dyversyfikatsiya diyal'nosti yak odyz z instrumentiv antykryzovoyi stratehiyi rozvytku suchasnoho pidpryyemstva*]. Access mode: http://www.rusnauka.com/1_KAND_2010/Economics/10_57620.doc.htm.
3. Mnykh O. B., Dyad'o Ya., Davydovych I. M. Diversification of engineering enterprises during exacerbation of social and financial crisis: domestic and foreign experience [*Dyversyfikatsiya diyal'nosti mashynobudivnykh pidpryyemstv pry zahostrenni sotsial'no-finansovoyi kryzy: vitchyznyanyy i zarubizhnyy dosvid*]. *Visnyk Khmel'nyts'koho natsional'noho universytetu - Bulletin Khmelnytsky National University*, 2009, No. 5, Vol. 3, pp. 262-266.
4. Tsohla O.O. Diversification activities as a way to enhance the development of innovative enterprises in the crisis period [*Dyversyfikatsiya diyal'nosti yak sposib aktyvizatsiyi innovatsiynoho rozvytku pidpryyemstva v kryzovyy period*]. *Visnyk Natsional'noho universytetu "L'vivs'ka politekhnikha". Menedzhment ta pidpryyemnytstvo v Ukraini: etapy stanovlennya i problemy rozvytku - Journal of the National University "Lviv Polytechnic". Management and entrepreneurship in Ukraine stages of formation and development problems*, 2011, No. 714, pp. 431-436.
5. Safronova N. A. Economics of Enterprise: A Textbook [*Ekonomika predpriyatiya: Uchebnik*]. Moscow, Yurist Publ., 1998, p. 584.
6. Yarov O.Yu. Ensuring the competitiveness of engineering enterprises in the global financial crisis. Abstracts. II All-Ukrainian. scientific-practical. conf. "Management in the areas of finance, taxation, insurance and credit". Nat. University of "Lions. Polytechnic. Working to reduce debts. [*Zabezpechennya konkurentospromozhnosti pidpryyemstv mashynobuduvannya v umovakh svitovoyi finansovoyi kryzy. Tezy dop. II Vseukr. nauk.-prakt. konf. «Upravlinnya u sferakh finansiv, opodatkuvannya, strakhuvannya i kredytu»*]. *Nats. un-t «L'viv. politekhnikha»*. L'viv, L'viv. politekhnikha, 2009, pp. 280-283.

Рецензія: д.е.н., проф. Кирич Н. Б.

Reviewed: Dr., Prof. Kyrych N. B.

Received: September, 2012

1st Revision: September, 2012

Accepted: November, 2012

